

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Med omhu og overblik

Med omhu og overblik

Hans Jensen og folkeskolen

Udgivet af
Selskabet for Dansk Skolehistorie
Redaktion: Kirsten Kjersgaard Eskildsen

Odense Universitetsforlag 1997

Med omhu og overblik
© Selskabet for Dansk Skolehistorie og
Odense Universitetsforlag 1997
Forsideillustration: Erik Werner
Omslagsdesign af Maja Honoré
Bogen er sat med Baskerville og
trykt hos Olesen Offset, Viborg
ISBN 78-7838-318-8
Udgivet af Selskabet for Dansk Skolehistorie

Odense Universitetsforlag
Campusvej 55
DK-5230 Odense M

Tlf. 66 15 79 99
Fax 66 15 81 26
E-mail: press@forlag.ou.dk
Internet-location: <http://www.ou.dk/press>

Den økonomiske baggrund for udgivelsen af
denne bog blev sikret af:
Danmarks Lærerhøjskole
Københavns Kommune
Københavns Lærerforening
Lærerstandens Brandforsikring
Undervisningsministeriet

Indholdsfortegnelse

Udgiverens forord	7
Redaktørens forord	9
Om folkeskolen fra 1922 til 1989	13
Fra Lolland til Helsingør – via Vanløse	21
I skole på Lolland	21
På Jonstrup Seminarium	27
Lærer og tillidsmand 1945-1962	30
Skoledirektør i Helsingør 1962-1965	42
Frederiksholms Kanal	45
Direktør for folkeskolen og seminarierne 1965-1974.....	45
Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre	54
Nordisk Samarbejde	56
Studieplansudvalget vedr. læreruddannelsen	56
Udvalget vedr. undervisningspligtens udvidelse	60
9-punktsprogrammet	65
Formand for Folkeskolens Læseplansudvalg 1965-1975	67
Lidt forhistorie	67
Den Blå Betænkning	69
Læseplansudvalget fortsætter.....	71
Læremangel	71
5-dages ugen	72
En skole i fortsat udvikling	73
Forberedelse af en skolereform	76
Notatet	77

Om folkeskolens formål	79
Ministeren og udvalget.....	84
Lovforslagets fremsættelse	90
Flere ministerskift	91
Hans Jensens indflydelse på læseplansudvalgets arbejde	93
Undervisningsvejledningerne	95
Undervisningsvejledning i historie og samtidsorientering	102
En epoke rundes af	105
Skoledirektør i København 1974-1989	109
Hans Jensen og folkeskolen	128
Noter	132
Navneregister I, bogens bidragydere	142
Navneregister II, nævnte personer	144

Udgiverens forord

Hermed har Selskabet for Dansk Skolehistorie den glæde at udgive en bog af og om lærer, undervisningsdirektør og skoledirektør **Hans Jensen**, formand for Folkeskolens Læseplansudvalg fra 1964 til 1975. Den vigtigste bidragsyder er Hans Jensen selv; han efterlod sig to manuskripter, som vil blive præsenteret.

Bogen er forfattet og redigeret af **Kirsten Kjersgaard Eskildsen**, tidligere skoleinspektør og medlem af Danmarks Lærerforenings hovedstyrelse; til hendes særlige forudsætninger for arbejdet med denne bog hører, at hun fra februar 1972 var medlem af Folkeskolens Læseplansudvalg og forinden – fra 1969 – havde deltaget i arbejdet som medlem af fagudvalg 6. Redaktionsudvalget takker hende for at have løst opgaven med et engagement, som aldrig svigtede; gennem mange samtaler med mennesker, der har kendt Hans Jensen på nært hold i forskellige perioder, har hun hentet viden, indtryk og erfaringer om en af de centrale skikkelser i udformningen af nutidens folkeskole.

Hans Jensens liv var så tæt forbundet med skolens, at bogen er et bidrag til den danske skoles historie. Han nåede høje positioner i systemet og dannede sig herfra et overblik. Men hans synspunkter var også bestemt af de erfaringer, han havde høstet i skolens praktiske hverdag – som elev, lærer og kollega. Den skolehistoriske skildring får derved tilført en spændvidde, som er sjælden.

Selskabet for Dansk Skolehistorie retter ligeledes en tak til tidligere undervisningsinspektør **Kamma Struwe** og undervisningskonsulent **Birte Kjær Jensen** for mange kloge råd undervejs; de har – sammen med undertegnede – fungeret som redaktionsudvalg bag denne udgivelse.

Endelig bringer jeg på Selskabets vegne en tak til dem, der økonomisk har sikret, at manuskriptet nu foreligger som bog: Danmarks Lærerhøjskole, Københavns Kommune, Københavns Lærerforening, Lærerstandens Brandforsikring og Undervisningsministeriet.

September, 1997

Vagn Skougaard-Petersen

Redaktørens forord

I det Centrale Uddannelsesråds publikation U 90 fra 1978 skrives der om 4 liv: familielivet, fritidslivet, arbejdslivet og samfundslivet. De 4 liv udgør hovedindholdet af menneskets modsætningsfyldte tilværelse, skriver rådet. Ville man skrive en biografi om et menneske, måtte man interessere sig indgående for alle disse sider af tilværelsen.

Den bog, De sidder med i hånden, er ikke en Hans Jensen-biografi. »Med omhu og overblik« kan rettere betegnes som nogle glimt af skolehistorien, som den i dette århundrede har udfoldet sig omkring Hans Jensen og med Hans Jensen som en indflydelsesrig aktør. Det er relationerne til skolens verden og til det omgivende samfund, der har interesseret – ikke familielivet og fritidslivet.

Da Hans Jensen i sommeren 1989 tog sin afsked efter 15 år som skoledirektør i Københavns Kommune, sagde han i et afskedsinterview med Elisabeth Lumby i Berlingske Tidende: »Planer for min tredje alder? Ja, jeg har fået følere fra Danmarks Lærerrhøjskoles skolehistoriske institut, der gerne vil have mig til at skrive nogle erindringer. Jeg håber, de bliver forholdsvis åbenhjertige. Om jeg selv har politiseret? Ikke så det er blevet opdaget!«¹

Hans Jensens tilknytning til Skolehistorisk Institut blev en realitet. Men den opgave, som professor Vagn Skovgaard-Petersen – tilskyndet af tidligere undervisningsinspektør Kamma Struwe – primært var interesseret i at få løst, nemlig en beskrivelse af arbejdet i Folkeskolens Læseplansudvalg, nåede Hans Jensen desværre ikke at færdiggøre.

Ved sin død den 15. maj 1992 efterlod Hans Jensen en første gennemskrivning af et manuskript herom. Hans Jensen havde nogle måneder forinden bedt Vagn Skovgaard-Petersen og tidligere undervisningsinspektør Tage Kampmann om at foretage en kritisk gennemgang af manuskriptet, men han nåede aldrig at reagere på de forslag til tilføjelser og ændringer, som han modtog.

Sommeren efter fik jeg en opfordring fra Vagn Skovgaard-Petersen til at se på de papirer, som Hans Jensen havde efterladt, og forsøge at inddrage dem i en publikation, der skulle tegne et billede af Hans Jensen som skolemenneske.

Ud over det nævnte manuskriptudkast med tilføjede bemærkninger og ændringsforslag fik jeg overladt et håndskrevet manuskript til et foredrag, som Hans Jensen holdt om sit »skoleliv« i Skolehistorisk Selskab i oktober 1989, samt et antal ringbind med private papirer, som Hans Jensen i sin skoledirektørtid havde betragtet det som relevant at gemme – formentlig for en dels vedkommende uden at de samtidig var officielt arkiveret i skolevæsenet. Hans Jensens datter, Birte Kjær, gav mig tilladelse til at anvende dette materiale, hvor jeg syntes, det kunne medvirke til at nuancere billedet af hendes far.

Det efterladte manuskript om læseplansudvalgets arbejde var efter min opfattelse præget af alt for stor beskedenhed med hensyn til Hans Jensens egen indsats. Vi, der deltog i arbejdet, ved, hvilken betydning det havde for resultaterne, at netop Hans Jensen sad for bordenden. Jeg har derfor, hvor jeg skønnede det rigtigt, ændret manuskriptets personlige (og usikkerhedsskabende) »man« til »jeg« eller »vi«.

Hvor der i margenen i det ufærdige manuskript var gjort bemærkninger om, at korrektion eller tydeliggørelse var påkrævet, har jeg efter bedste skøn med nænsom hånd foretaget de nødvendige ændringer.

Store dele af det foredrag, som Hans Jensen holdt i Skolehistorisk Selskab, handlede om de samme emner, som var temaet for det ovenfor nævnte manuskriptudkast til en publikation om Folkeskolens Læseplansudvalg. Foredragsmanuskriptet var imidlertid i mange passager i langt højere grad præget af den levende brug af sproget, som var et særkende for Hans Jensen. Med tilladelse fra Hans Jensens datter har jeg i hvert enkelt afsnit klippet de formuleringer sammen, som jeg skønnede gav den mest læseværdige beskrivelse af Hans Jensens virke.

Hans Jensens beskedenhed kom også frem i det omtalte foredrag. Han havde ikke noget ønske om at skrive en selvbiografi, men når han accepterede at tale eller skrive om sine oplevelser, var det dikteret af et skolehistorisk motiv. Han sluttede foredraget med følgende passus: »Når jeg i dette indlæg har måttet tage udgangspunkt i min egen skole-skæbne, er det ikke for at forsøge at præstere et egotrip for dagens tilhørere, men bl.a. for at få illustreret, at det engang var muligt at

forberede ændringer i uddannelsessystemet efter ganske grundige forberedelser og med et fælles sigte mellem folkeskolen, de fortsatte uddannelser og den tilhørende læreruddannelse. I tilbageblikket siger man så: Det var dengang!«

Med det formål at komme lidt tættere på personen Hans Jensen opfordrede Vagn Skovgaard-Petersen og Kamma Struwe mig til at supplere det, der var at hente i de efterladte papirer, med interviews med personer, der har haft nær kontakt med Hans Jensen.

Det vil forhåbentlig fremgå af teksten, at Hans Jensen på sin egen stilfærdige måde har haft så stor indflydelse på skoleudviklingen i 60'erne, 70'erne og 80'erne, at den bør fastholdes i en publikation, der kan være til oplysning for alle med interesse for vor folkeskole og dens udformning.

Afsluttende retter jeg en tak til redaktionsudvalget for inspiration og gode råd og til de mange, som har sat timer af til at fortælle mig om deres samarbejde og samvær med Hans Jensen.

Samsø, september 1997

Kirsten Kjersgaard Eskildsen

Om folkeskolen fra 1922 til 1989

En indledning

Hans Jensen blev født i et lærerhjem på landet i 1922. Han boede hos forældrene, indtil han i 1940 begyndte som elev på Jonstrup Seminarium, og bortset fra de to første lærerår tjente han folkeskolen, indtil han tog sin afsked i 1989. Det er nærliggende at sige, at folkeskolen var rammen om Hans Jensens liv, og det kan derfor være nyttigt – som indledning til en bog om Hans Jensen og folkeskolen – at tegne et rids over væsentlige træk i folkeskolens udvikling fra 1922 til 1989.

I tiden efter 1. verdenskrigs afslutning var der grøde i samfundet, og ikke mindst på landet var læreren ofte en central person. Han var foregangsmand i foreningslivet, et forhold, der skabte stor tillid til læreren både uden for og i skolen. Også i det politiske liv havde lærerne stor indflydelse. Ingen anden befolkningsgruppe har i forhold til sin størrelse haft så talrig repræsentation på Christiansborg.²

Rigsdagen nedsatte i 1919 Den Store Skolekommission. Dens opgave var at tage alle skoleformers forhold op til overvejelse og fremkomme med forslag til en omordning. Den betænkning, som kommissionen afgav i 1923, behandlede i særlig grad folkeskolens problemer. Men der blev ikke tale om en hurtig gennemførelse af en reform. Følgerne af verdenskrigen var ressourcekrævende – ikke mindst problemerne med at få de sønderjyske landsdele knyttet til det danske samfunds- og kulturliv. Mange andre reformer måtte gå forud for skolens. Men det betød ikke, at udviklingen gik i stå. Lærere, der var optaget af nye skoletanker, kunne med støtte fra Danmarks Lærerforening arbejde for at få gennemført ændrede fortolkninger af den eksisterende lovgivning, hvor man skønnede, at det var i skolens interesse.

Den Store Skolekommission tog blandt andet det problem op, at læreruddannelsen ikke var ført ajour, efter at almenskoleloven af 24. april 1903 havde indført muligheden for oprettelse af mellemskoler, hvor

både folkeskolens og gymnasieskolens lærere skulle kunne undervise. En ny seminarielov fik man imidlertid først den 15. april 1930.

Skolevæsenets styrelse og tilsyn blev behandlet grundigt i Den Store Skolekommission. Hidtil havde skolen været underlagt et gejstligt tilsyn. Begrundelsen var, at skolen var kirkens datter. Modstanderne af det gejstlige tilsyn hævdede nu, at datteren var blevet voksen og kunne klare sig selv. Det, man havde brug for i skolen, var pædagogisk uddannede konsulenter og et nært samarbejde mellem lærerne og skolens forældre-kreds.

En ny ordning blev først gennemført med styrelsesloven af 20. maj 1933. Den afviklede det gejstlige tilsyn. Som erstatning skulle udnævnes amtsskolekonsulenter, der kunne rådgive de amtslige og primær-kommunale myndigheder i alle spørgsmål om skolerne på landet; en lignende ordning havde vist sig nyttig i de sønderjydske landsdele efter 1920. Loven fastholdt skolekommissionen som lokal tilsynsmyndighed, – men sognepræsten skulle ikke længere være født medlem og formand. På amtsplan lå tilsynet hos skoledirektionen. Ved de enkelte skoler kunne oprettes forældreråd, men ideen fik foreløbig ingen stor tilslutning. Større betydning fik bestemmelserne om lærerråd. Ved skoler med mere end to fastansatte lærere skulle oprettes et lærerråd, der selv valgte sin formand. Tilsvarende skulle samtlige lærere i en kommune indgå i et fælleslærerråd, der skulle have mulighed for at udtale sig bl.a. om forslag til kommunal skoleplan og have ret til på eget initiativ at stille forslag til skolekommissionen og kommunalbestyrelsen (sognerådet).

Den pædagogiske debat drejede sig i mellemkrigsårene i høj grad om behovet for indførelse af friere undervisningsformer, om bedre kontakt mellem skolen og det omgivende samfund, specielt skolens forældre-kreds, og om lempelse af kravene om årsprøve i alle fag. Forsøg med friere undervisningsformer, herunder større selvvirksomhed, blev i 1920'erne under stor bevågenhed gennemført blandt andet på Vanløse skole – den skole, som senere blev Hans Jensens arbejdsplads.

Det stærkeste reformkrav drejede sig om landsbyskolen. Landsbyskolens børn havde et meget lavere timetal end børnene i købstæderne. Skolebygningen rummede ofte kun et enkelt klasselokale. Faglokaler var et ukendt begreb. Gymnastikundervisningen foregik i skolegården. Hovedparten af børnene gik kun i skole hveranden dag, og flere år-gange måtte undervises samtidig. Hvor man havde en dygtig og engage-

ret lærer, kunne de velbegavede elever opnå fremragende kundskaber, i hvert fald i de centrale fag: dansk, regning og kristendomsundervisning. Historie, geografi og naturhistorie kunne, når den samme lærer underviste børnene i alle ugens timer, på fineste måde integreres i danskundervisningen. Landsbyskolens børn kunne i bedste fald opnå en sammenhæng og helhed i undervisningen, som købstadbørnene kunne have anledning til at misunde dem. Men de mindre veludrustede elever var det ikke i landsbyskolen muligt at give et rimelig kvalificeret undervisningstilbud. Danmarks Lærerforening betegnede på det 10. almindelige skolemøde i 1933 en reform af landsbyskolen som »et simpelt retfærdighedskrav«. Man ønskede først og fremmest undervisningstiden udvidet, bedre og rigeligere undervisningsmateriel og bygning af særlige gymnastikhuse.

Et andet stort tema i skoledebatten var den såkaldt praktiske mellem-skole, som man ønskede oprettet parallelt med eksamensmellem-skolen.

Der var – naturligt nok – langt fra politisk enighed om, hvor vidtgående en reform af folkeskolen skulle være. I årene fra 1934 til 1937 måtte undervisningsministrene (F. J. Borgbjerg og fra 1935 Jørgen Jørgensen) 4 gange fremsætte lovforslag om folkeskolen, før det lykkedes at få flertal både i folketing og landsting.

Loven blev stadfæstet den 18. maj 1937 med ikrafttrædelsesdato den 1. april 1938. Af § 1 fremgår det, at folkeskolens formål er at fremme og udvikle børnenes anlæg og evner, at styrke deres karakter og give dem nyttige kundskaber. Disse linier uddybes i bekendtgørelse om målet for folkeskolens undervisning, dateret 24. maj 1941. Her står:

»Man finder imidlertid Anledning til samtidig at understrege, hvad der er udtalt i Folkeskolelovens § 1, at Skolen gennem sin Virksomhed foruden at være kundskabsmeddelende, må være opdragende og karakterdannende. Den bør udvikle og styrke Børnenes Sans for de etiske og kristelige Værdier, give dem Ærbødighed for Menneskelivet og for Naturen, Kærlighed til Hjemmet og vort Folk og Land, Respekt for andres Meninger, Følelse for Fællesskab mellem Folkene og for Samhørighed med de andre nordiske Folk. Skolen må således bidrage til at give Børnene Idealer, hjælpe dem til at sætte sig Mål i Livet, øge deres Respekt for Oprigtighed i Tale og Adfærd og styrke deres Pligtfølelse. Gennem sund Disciplin læres god Opførsel og udvikles Sans for Orden.«

Loven åbnede mulighed for en gennemførelse af forbedringer, her-

under oprettelse af en eksamensfri mellemskole parallelt med den traditionelle mellemskole. Der blev indført mulighed for at danne skoleforbund på landet, således at kommuner i fællesskab kunne opføre centralskoler, hvor der kunne gives en tidssvarende undervisning. Men loven afskaffede ikke delingen mellem et landsbyordnet og et købstadsordnet skolevæsen, og mellemskoleprøven efter 5. klasse medførte fortsat en deling af eleverne. Grundlaget, som skolen skulle udbygges på, var forbedret. Men de praktiske og lokalpolitiske problemer, der knyttede sig til en gennemførelse af reformen, var store. En yderligere bremse på udviklingen satte naturligvis 2. verdenskrig.

Det evigt tilbagevendende problem med manglende samklang mellem folkeskolelovgivningen og læreruddannelseslovgivningen blev også efter 37-loven meget mærkbart. Først den 21. maj 1954 blev en ny læreruddannelseslov vedtaget. Den nødvendige efteruddannelse af lærerne blev hovedsagelig gennemført som uddannelse i fritiden på Danmarks Lærerhøjskole i København, senere også ved provinsårskurser, og i stort omfang ved lærernes deltagelse i kurser i sommerferier og efterårsferier – betalt af egen lomme.

Det blev således hverken praktisk eller økonomisk muligt at gennemføre 1937-loven efter dens intentioner. Efter krigen opstod en følelig og langvarig lærermangel. Men der viste sig også en politisk vilje til at gennemføre en demokratisering af skolen; Københavns kommune startede i 1948 forsøgsskolen på Emdrupborg under Anne Marie Nørvigs ledelse, og undervisningsminister Hartvig Frisch åbnede for forsøgsvirksomhed i seminarium og folkeskole.

Der blev i Flemming Hvidbergs og Julius Bomholts ministertid i 1950'erne nedsat udvalg, der skulle arbejde med skolens struktur og indhold. I begge tilfælde var det forudsat, at der stadig skulle være tale om en delt skole. Der kunne ikke skabes tilstrækkelig opbakning til nogen af de forslag, der kom frem, hverken med hensyn til undervisningspligtens længde eller med hensyn til delt/udelt skole. Den radikale skoleordfører Jørgen Jørgensen, som blev undervisningsminister igen i 1957, var i princippet tilhænger af en udelt skole, men indså, at tiden ikke var moden til en så gennemgribende ændring af skolestrukturen. Som den erfarne og drevne politiker han var, lykkedes det ham i 1958 at skabe samling om et lovforslag, der i princippet var en delt skole efter 5. klasse, men hvor muligheden blev åbnet for at udskyde delingen til efter

7. klasse. Eksamensskolen blev i den forbindelse erstattet af en 3-årig realafdeling efter 7. klasse og en hermed parallel mere praktisk betonet linie, der kunne afsluttes efter 9. og 10. klasse med statskontrollerede prøver. Loven blev vedtaget den 7. juni 1958, og i realiteten blev den udelte skole til og med 7. klasse gennemført i løbet af ganske få år med stor tilslutning fra lokalpolitikere, forældre og lærere.

Først med 1958-loven kan man sige, at der reelt blev skabt lige uddannelsesvilkår for landsbybørn og børn i byerne. I kølvandet på lovens vedtagelse kom bølgerne til at gå højt i debatten om skolernes størrelse. Ønsker om specialiserede lærerkræfter, om veludstyrede faglokaler og om gode valgmuligheder for eleverne pegede mod relativt store skoler. Lokale hensyn talte ofte i modsat retning. En vigtig konsekvens af loven var nedsættelsen af et stort læseplansudvalg med K. Helveg Petersen som formand. Det skulle modernisere og ajourføre folkeskolens indhold. Resultatet blev en skelsættende betænkning, ofte betegnet »den blå«, i to bind 1960-61 med forslag til revision af både fagligt indhold og socialt samvær i skolen. I 1961 udsendtes endvidere Afsluttende prøver i folkeskolen. Normer og krav.

Da Hans Jensen blev formand for Københavns Kommune-lærerforening i 1960, indtrådte han i Folkeskolens Læseplansudvalg som en af Danmarks Lærerforenings repræsentanter. Han deltog således i den afsluttende fase af arbejdet med disse betænkninger.

Men en stort problem fandt ikke sin løsning med 1958-lovens vedtagelse. Selv om et stadig stigende antal elever valgte frivilligt at tage 8., 9. og 10. skoleår med, var undervisningspligten i Danmark stadig kun fastsat til 7 år. Mange betegnede på den baggrund loven som forældet allerede ved fødslen. Debatten fortsatte med uformindsket styrke i 1960'erne. Nye problemer trængte sig på: en alvorlig lærermangel, pres for at få nye fagområder ind i folkeskolen i takt med samfundets stigende kompleksitet, en tiltagende erkendelse af, at det var nødvendigt at tilpasse elevernes ugentlige timetal til forældrenes arbejdstid, så hele familien fik lørdagsfri. Disse problemer måtte vurderes i sammenhæng med spørgsmålet om en udvidelse af undervisningspligten.

Før 1958-loven var 10 år gammel, stod det klart, at der var behov for gennemgribende ændringer. Med folketingets vedtagelse af undervisningsminister Helge Larsens 9-punktsprogram om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser den 30. maj 1969 lød startskuddet til

forberedelsen af den næste skolereform. Folkeskolens Læseplansudvalg fik på ny den opgave at pejle tidens pædagogiske tendenser og afgive råd om, hvorledes man bedst kunne underkaste skolens fagkreds og normaltimeplaner samt bestemmelserne om skoleuddannelsens afslutning en fordomsfri revision. Fra 1965 til udvalgets ophævelse i 1975 var Hans Jensen formand.

Der var god hjælp at hente til denne pejling i et tæt samarbejde med Danmarks Lærerhøjskole, der i mellemtiden havde fået status som højere læreanstalt med dertil hørende pædagogiske kandidatuddannelser; også Folkeskolens Forsøgsråd, der blev oprettet 1969 på baggrund af en stigende interesse for gennemførelse af forsøg over det ganske land, og Danmarks Lærerforenings faglige foreninger var aktive deltagere i planlægningen af den forventede reform.

En væsentlig samarbejdspartner i forberedelserne var forældreorganisationen Skole og Samfund, som i løbet af 60'erne havde opnået at manifestere sig på en måde, som gav forældrene stor indflydelse på folkeskolen; først og fremmest gjaldt det indflydelsen på ændringer i skolens styrelse ved vedtagelsen af skolestyrelsesloven af 9. februar 1970 og en række efterfølgende lovændringer. Oprettelsen af skolenævn ved alle skoler var en landvinding i skole/hjem samarbejdet, og samtidig betød det, at organisationen havde et godt bagland at bygge sin argumentation på.

Blandt nøgleord i debatterne – såvel i læseplansudvalget som udenfor – bør nævnes: enhedsskole, kursusdeling/ikke-kursusdeling i de kompetencegivende fag i de ældste klasser, smidigere indskoling, fagtrængsel, fagsamarbejde/fagintegration, behov for inddragelse af nye fagområder, fremmedsprogenes betydning, vægtningen af boglige fag kontra praktisk/musiske fag.

Ikke mindst på grund af en række ministerskift i årene 1969 til 1974 blev forberedelsesprocessen frem mod vedtagelsen af en ny folkeskolelov meget langvarig. Først den 26. juni 1975 kunne en ny lov stadfæstes. Hele denne proces er grundigt beskrevet i de efterfølgende kapitler.

Årene efter 75-lovens vedtagelse var overalt i Danmark præget af økonomisk stagnation og af faldende børnetal med deraf følgende behov for nedlæggelse af skoler. Manglende muligheder for mobilitet blandt lærerne og for ansættelse af unge lærere med friske kræfter var en ubehagelig realitet, men viljen til fortsat at iværksætte udviklingsarbejder

skortede det ikke på. I skoleverdenen har man indstillet sig på, at udviklingen stiller krav om gennemgribende reformer med ca. 20 års mellemrum. Inden Hans Jensen forlod folkeskolen i 1989, nåede han da også at opleve, at et stortilet udviklingsprogram under ledelse af Folkeskolens Udviklingsråd kunne sættes i værk i henhold til Folketingets beslutning 1987, det såkaldte syv-punkts-program. Hermed var indledt en forberedelse af 90'ernes lovrevision.

I 1989 vedtoges en yderligere udvidelse af forældrenes indflydelse. Undervisningsminister Bertel Haarders nye skolestyrelseslov indebar, at der fra 1. januar 1990 indførtes egentlige skolebestyrelser ved hver enkelt skole med majoritet af forældrevalgte medlemmer. For Københavns Kommune førte lovændringen til en ligestilling med det øvrige land, hvilket indebar en nedlæggelse af institutionen Københavns Skoledirektion. (Se herom s. 124-127)

Selv om Københavns Kommune, hvor Hans Jensen virkede sine sidste 15 år i skolens tjeneste, havde en vis særstatus med hensyn til styrelsesforhold og ansættelsesvilkår, kan de problemer, der beskrives i kapitlet »Skoledirektør i København« siges at være dækkende for situationen i hele landet i den periode, hvor 75-loven kom til at virke, og hvor Hans Jensens indsats således satte sig mærkbare spor.

Fra Lolland til Helsingør – via Vanløse

I skole på Lolland

Hans Jensen fortæller om sin baggrund:

Min far var enelærer i Langesø Skole ved Vesterborg på Lolland. Den hørte under Pederstrup Gods. For mig var det ikke spændende at blive undervisningspligtig, da jeg ikke kan tidsfæste, hvornår jeg begyndte at gå i skole. Da eleverne gik hveranden dag, og jeg gik hver dag, aflejrede der sig et og andet fra undervisningen både fra den lille og fra den store klasse – så da jeg endelig kom rigtigt i 1. klasse, var jeg for det meste hjælpelærer for min far. Specialundervisning – det var mig!

Til min fars embede hørte også stillingen som organist i Vesterborg Kirke, så der havde jeg da også min gang ret jævnlige og kunne bl.a. kigge på malerier af biskop P.O. Boisen, der indrettede det første præstegårdsseminarium, og på biskop D.G. Monrad, uden at jeg vidste meget om, hvad det var for ærværdige herrer, og om de hørte til de store eller små profeter.

Langesø Skole var den sidste af de reventlowske skoler, der var i brug – til begyndelsen af 1950'erne. Hvornår den blev taget i brug vides ikke helt sikkert, formentlig i 1788. På et stort kort over Pederstrup Gods, der kan ses på Reventlowmuseet, er skolen indtegnet, og kortet er dateret 1788.³

I Lolland-Falsters historiske Samfunds årbog for 1947 har jeg fundet følgende citat fra Reglementet for skolevæsenet på Greuskabet Christianssæde 1791:⁴

Om Skolens Maal hedder det:

»Ethvert Barn skal forinden det løslades af Skolen kunne læse alt Tryk og Skrift og gøre fornuftig Orden og Rede for de væsentligste Dele af Kristendommen. Ligeledes bør man kunne forlange, at Børn med gode Evner, og som er flittige, kan gøre Rede for deres Religion og svare med egne Ord fornuftigt paa det, som de omspørgeres, at de skriver en Haand, som er fuldkommen læselig, og at de kan regne foruden de fire Species, Reguladetri og Brøksregning, at saadanne Børn kan gøre Rede for det, som af Naturhistorien, Naturlæren. Fædrelandets og andre landes Historie kan være nyttigt for dem. Saa maa de ogsaa, naar der opgives en ikke alt

for vanskelig Materie, være i Stand til derom skriftligen, tydelig og orthographisk rigtigt at opsætte sine Tanker«.

Om Skoleholderens Pligter hedder det:

»Skoleholderen bør vænne Børnene til at være høflige saavel i som udenfor Skolen. – Han skal tilholde Børnene at være sanddru. – Han skal nøje efterse, at Børnene er rene, at de ikke er besmittede med Utøj og Udslæt. Han skal paase, at Skolens Bøger holdes renligen og ordentlig, samt paase at Børnene ikke medbringer deres Spisesager i Skolestuen, paa det at den ikke opfyldes af Lugt af Maden«.

»For alle dem, som gaar til Konfirmation, men fremdeles vedbliver at søge Skolen for at blive mere og mere øvet i Skrivning og Regning, holder Skoleholderen en Time om Aftenen Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag, og maa ingen Husbonde forhindre sine Tyende i at søge denne. Endelig holder Skoleholderen om Vinteren en Forelæsningsstime for de ældre Onsdagen og Løverdagen, at de kan tilbringe de lange Vinteraftener paa en angennem Maade«.

Både ungdomsskole, aftenskole og aftenhøjskole var der tilløb til. Mon ikke 1814-loven i virkeligheden betød et tilbageskridt?

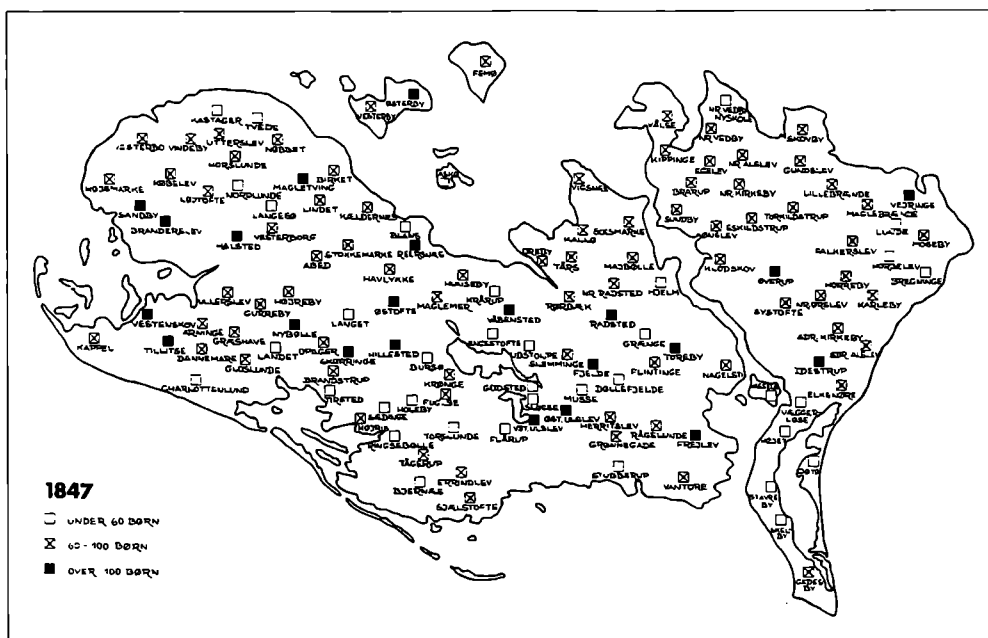
Men jeg har altså gået i skole mine første år efter 1814-loven.

I en publikation, udgivet af museum maribo, med titlen »Landsbyskolen på Lolland-Falster« (2. oplag april 1991) skrives der om Reventlows skoler:

»Et af de største navne i såvel Danmark som Lollands historie er statsminister C. D. F. Reventlow. Han arvede grevskabet Christianssæde med Pederstrup, og i administrationen af sine lollandske godser hentede han mange af sine erfaringer, der senere kom hele landet til gode. C. D. F. Reventlow så klart, at en lykkelig gennemførelse af landboreformerne var en udbygning af skolevæsenet, og han begyndte på Lolland. Han byggede 10 nye skoler på sine godser, skolerne blev fast organiseret under Christianssæde og Pedersstrup skolekommissioner, lærerne blev ordentligt lønnede, de sikredes i tilfælde af sygdom, og der blev åbnet pensionsmuligheder.

Fagkredsen blev udvidet og skulle nu omfatte:

»Religionens Sandheder, Bibelens Historie, det almindelige af Geo-

grafi, Historien, især Fædrelandets, Naturbegivenhederne. Ager- og Havedyrkning, Regning og Skrivning.« I fastsættelse af målet for undervisningen blev der dog taget hensyn til børnenes evner og lærerens dygtighed.

I C. D. F. Reventlows to skolerelementer fra 1791 og 1818 blev undervisningen lagt i faste rammer med fordringer, der først i dag er ved at være opfyldte.«

Landsbylærerne stod i min skoletid i det dilemma, at de måtte aflevere nogle af deres elever til de private realskoler. Det kunne de nok beklage sig over principielt, men deres egne børn måtte samme vej, hvis der skulle være udsigt til en videregående uddannelse. Dette problem blev først løst efter 1958. Da jeg blev 11 år, kom jeg på Horslunde Realskole, der forberedte til præliminæreksamen. Der var jeg nu kun et år. Så flyttede mine forældre til et førstelærerembede ved Ullerslev Skole, der kun lå 6 km fra Nakskov, og jeg kom da i den private realskole der og opnåede mellemskoleeksamen. Når man ikke var borger i kommunen, kunne man ikke komme i den kommunale mellemskole – heller ikke mod betaling. Men i gymnasiet kunne man dog komme.

Et interessant skolepolitisk aspekt bør indføres her. Den kommunale mellemskole blev indrettet i tilknytning til et nyt gymnasium i begyndelsen af 20'erne ud fra

en politisk lighedsbetragtning om at give alle kommunens børn samme muligheder for fortsat uddannelse.

Tre af landets kommuner var pionerer på dette felt. Nakskov, Næstved og Helsingør. Vi havde i mine gymnasieår en meget fremsynet rektor, O. Bøggild, som bl.a. støttede elevrådsarbejde og andre initiativer, som ikke var særlig udbredte i slutningen af 30'erne.

Hans Jensens far, J.K.V. Jensen (1895 – 1969) var enelærer ved skolen i Langesø med 75 elever. Han var dimitteret i 1916 fra Jonstrup Seminarium, hvor han også havde fundet den pige, han blev gift med, Ingeborg Petersen (1902 – 1996), elev på seminariets øvelsesskole. De blev gift i 1921, da hun var fyldt 18 år, og året efter blev Hans født. I 1934 flyttede familien til Ullerslev, hvor faderen blev førstelærer. Familien bestod nu af forældrene og tre børn, Hans og to søstre, et syv år yngre tvillingepar.

Om dette afsnit i Hans Jensens liv fortæller moderen, *Ingeborg Jensen*, sekunderet af sin datter, *Birte Qvist*, i en samtale i foråret 1995.

Langesø skole ved Vesterborg på Lolland. Hans Jensens hjem indtil den sommer, han fyldte 12 år.

(Foto; K.S., Lolland-Falsters Stiftsmuseum, 1964)

»Både min mand og jeg var travlt optaget af arbejdet i og omkring skolen. Min mand var en aktiv lærer, som var optaget af nye skoletanker. De dygtige elever fik lidt udvidet undervisning, så de var forberedt til videre skolegang. Han tilskyndede dem f.eks. til at læse god litteratur og lagde et stort arbejde i opbygning af et bibliotek på skolen.

Det har uden tvivl haft betydning for Hans, at hans far var interesseret i samfundet omkring os. Han var medlem af talrige foreninger og formand for en del af dem. Bl.a. var han i mange år medlem af Danmarks Lærerforenings repræsentantskab. Ved siden af skolen var der også ungdomsskole og aftenskole, der skulle passes. F.eks. regnskabskursus for unge landmænd. Regnskabsfører på Skelstoft hos hofjægermester Ebbe de Neergaard var han også – og revisor i en bank. Dertil kom, at han var organist i kirken og i den forbindelse udpeget som medlem af salmebogsudvalget.

Som det hørte sig til i de små skoler på landet, deltog jeg i arbejdet i og omkring skolen. Jeg måtte fungere som håndarbejds lærer og gymnastiklærer for pigerne. Til de årlige juletræsfester skulle der pyntes og bages, og ved eksamensmiddagene, hvor godsejeren deltog som æresgæst, skulle der trakteres med suppe, fisk, steg og is.

Da vi kom til Ullerslev, passede min mand i mange år socialkontoret, som var i den mindste af vore stuer, og det var helt almindeligt, at sognets beboere kom til min mand, når de trængte til gode råd.

Besøg hos sognets ældre og syge hørte også med – der var jo ikke andre til det – og da vi så, at der var behov for oprettelse af en roebørnehave, deltog vi aktivt i kampen for den sag.

Så snart Hans kunne gå, gik han med sin far i skole. Han var instrueret i, hvordan han skulle banke på døren mellem vores havestue og skolestuen, og hvordan han skulle bukke og svare højt og tydeligt på det, han blev spurgt om. Det var han god til.

Da Hans var syv år, fik vi tvillinger, 2 piger. »Skal vi beholde dem begge to?« spurgte han. Da det blev klart, at det skulle vi, gik han op i havestuen og pakkede alt sit fine mekaniske legetøj sammen i et hjørne, det dyreste bagest. »Det skal de ikke ødelægge,« sagde han på sit lollandske tungemål og rystede på sit store hoved.

Hans gik i skole hos sin far, til han blev 10 år. Da blev han flyttet

til den private realskole, som lå i nabosognet. Han kunne cykle dertil sammen med en lidt ældre kammerat.

Han var meget optaget af alt det, han kunne lære der. Var i det hele taget glad for at gå i skole og havde nemt ved at få gode kammerater. Det eneste, han ikke var så god til, var at slås. Det måtte hans far lære ham. Han gik helst uden om konflikter, hvis han ikke kunne klare dem med talens brug. Han var nok heller ikke særlig god til gymnastik. Vi havde på Ullerslev Skole et gymnastikhold, der dyrkede Niels Bukhs gymnastik med svære spring. Hans foretrak at være den, der sad under bukken og holdt på dens ben, når de andre sprang.

Da vi flyttede til Ullerslev, mødte Hans de mange polske roearbejderbørn. Ca. halvdelen af børnene i skolen var polakker. Vi mærkede, at Hans allerede som stor dreng var optaget af de forskelle i samfundsvilkår, som han på den måde fik kendskab til. Min mand og jeg lagde vægt på, at børnene blev opdraget til aldrig at gøre forskel på rig og fattig. Man kan vist godt sige, at Hans havde sin sociale bevidsthed med fra sit barndomshjem.

Efter realskolen fortsatte Hans på gymnasiet i Nakskov, og han blev student, kort før han fyldte 18. Derefter kom han på Jonstrup Seminarium. Hans ønskede vistnok at blive journalist eller at læse jura. Men på grund af krigen var min mand imod de ønsker. Han foreslog derfor, at Hans begyndte på seminariet. Så kunne han måske senere blive journalist.

For os var det naturligt at vælge Jonstrup. Både min mand og hans syv år ældre broder havde gået der. Det betød også noget, at det var et statsseminarium. Men seminarietiden må andre fortælle om.«

Dette glimt ind i familiebaggrunden skal slutte med et spring gennem tre generationer.

Hans Jensens far var soldat et par år, før han kom til Langesø, og tjenestestedet var Frederiksholms Kanal 26. De bygninger rummer nu bl.a. Folkeskoleafdelingen og blev således Hans Jensens arbejdsplads fra 1965 til 1974. Siden har 3. generation indtaget bygningen, idet Hans Jensens datter Birte Kjær nu er ansat i Undervisningsministeriet som undervisningskonsulent.

På Jonstrup Seminarium

Efter gymnasietiden endte jeg efter mange overvejelser på Jonstrup Statsseminarium. Det skal jeg gå let henover, men fremhæve, at i forstanderen, Georg Christensen, mødte jeg igen en pædagog af sjældent format. Hans gamle elever, både fra Haderslev og Jonstrup, har nok for størstedelen fået en påvirkning, der har været af betydning for vor senere tilværelse. Jonstrup var tradition og kostskoleliv, men altså også en inspiration i tidens pædagogiske nytænkning – trods besættelsestiden.

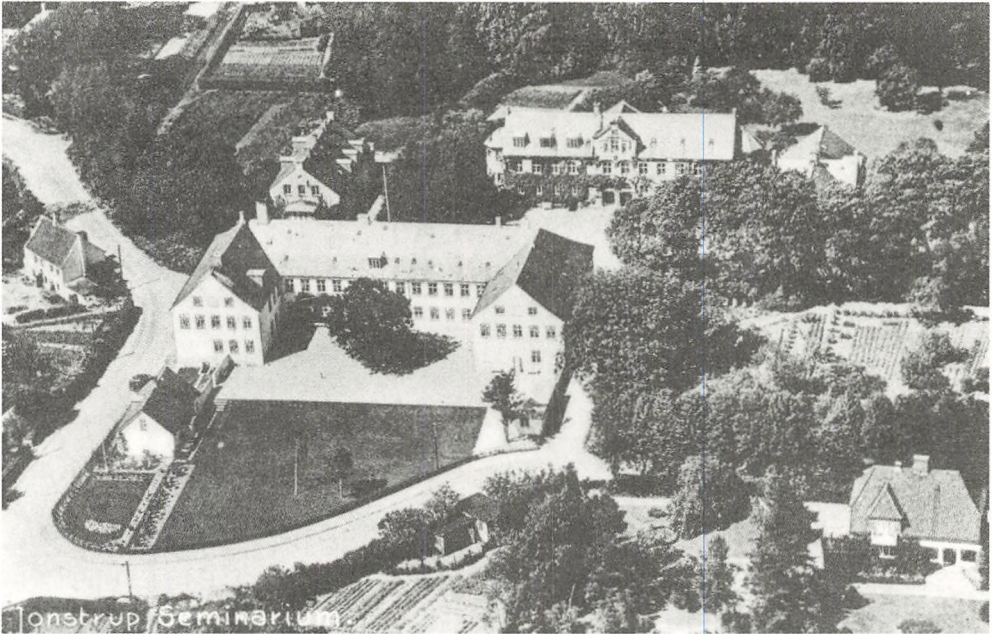
Fire af Hans Jensens seminariekammerater, *Børge Bendtsen, Thøger Birke-land, Palle Christensen og Ubbe Elkjær*, samledes en eftermiddag og gav bidrag til billedet af Hans Jensen:

»Hans Jensen dominerede på ingen måde i seminarietiden. Han engagerede sig ikke åbenlyst i undervisningen og slet ikke i elevrådsarbejde eller andre organisationsspørgsmål. Han var begavet nok til at klare sig igennem stort set uden at lave noget. For en student var det det rene driverliv at gå på seminariet, fordi man kunne overføre mange karakterer. De, der ikke var studenter, måtte knokle.

Hans Jensen var primært iagttageren, som så til med et stille smil. Allerede dengang havde han et lidt ironisk/elskværdigt syn på sine omgivelser. Men han deltog ivrigt i det ungdomsliv, som udfoldede sig i Jonstrup. Han var balløve.

På ét punkt viste han dog måske allerede dengang, at han havde lederambitioner. Han indtog en overordnet position i elevernes boghandel, hvor »spirerne« kunne købe bøger, som ældre elever ville sælge.

Lige ved siden af seminariet lå Værløselejren, hvor tyske soldater var indkvarteret. Det var derfor naturligt, at der opstod modstandsgrupper på seminariet. Hans Jensen var sammen med nogle af kammeraterne med i en såkaldt ventegruppe, som havde det formål at blive sat ind, når kapitulationen kom. De var trænet med henblik på at nedkæmpe den modstand, som man ventede kunne opstå blandt besættelsestropperne og de danske nazister. Til træningen hørte, at man om søndagen deltog i terrænsportsøvelser, men det er vist også det nærmeste Hans Jensen nogen sinde er kommet på frivilligt at deltage i sportstræning.

Jonstrup Statsseminarium ved Værløse nordvest for København. Fra 1940 til 1944 var Hans Jensen elev på seminariet.

(Sylvest-Jensen-Luftfoto, 1937. Værløse Lokalhistoriske Arkiv)

Det må også med, at Hans havde et job i slutningen af vores seminaritid med den tradition på Jonstrup, som vi kaldte Højere Dimis. Det var noget rent humoristisk med karakterer og udtalelser, og det var han god til. Han lagde så stor vægt på, at den tradition blev ført videre, at han på trods af de vanskeligheder, der opstod, da vi på grund af krigen blev flyttet fra Jonstrup til Ballerup Tekniske Skole, påtog sig at gøre det færdigt og sende det til os. Det var vist første gang, vi opfattede Hans som mere end almindelig interesseret i noget organisatorisk.«

Tidligere skoledirektør *Poul Erik Jacobsen*, Frederiksberg, fortæller om sit indtryk af Hans Jensen fra seminarieårene:

»Hans Jensen var den flotteste unge seminarieelev, der med stor fryd så på, da vi unge spirer blev optaget i 1943. Spirer har man tit benævnt de unge på seminarierne, fordi seminarium betyder planteskole. På Jonstrup var der mange traditioner med optagelsen af

Else Byrith:

»Jeg lærte Hans at kende, mens vi begge sad i Danmarks Lærerforenings hovedstyrelse. Tilfældet ville, at vi kom til at sidde næsten over for hinanden, og det var både godt og ondt, for vi havde jo begge to en vidunderlig humoristisk sans. I mange tilfælde turde jeg slet ikke se over på Hans, når en af kollegerne sagde noget, som jeg vidste, at vi begge fandt latterligt. Hvis vi havde set på hinanden, var vi kommet til at grine højlydt.«

Jørgen Jensen:

»Jeg mødte Hans Jensen omkring 1960, da han var formand for de københavnske lærere, og jeg var formand for Gentofte Kommunelærerforening. På baggrund af de særlige hovedstads-lønninger var der etableret et uformelt samarbejde mellem Danmarks Lærerforenings kredse i København, Frederiksberg og Gentofte. Hans Jensen var – til forskel fra sin forgænger Skotte Bych – meget åben over for at orientere os andre om, hvor langt forhandlingerne var nået i Københavns Kommune. Vort vilkår var, at vi ikke kunne påbegynde lokale forhandlinger, før København havde forhandlet færdig. Men der var på ingen måde tale om, at vi deltog i tilrettelæggelsen af forhandlingstaktikken i København.«

Stinus Nielsen:

»Hans Jensen viste i hovedstyrelsen en fin fornemmelse for, hvornår han burde undlade at deltage i debatterne. Han var tilbageholdende, når debatten drejede sig om spørgsmål, hvor DLF ikke varetog forhandlingsretten for lærerne i København. Men Hans Jensen var i høj grad interesseret i pædagogiske spørgsmål og repræsenterede Danmarks Lærerforening i mange væsentlige udvalg, bl.a. i Folkeskolens Læseplansudvalg.«

Til billedet af Hans Jensen som »tillidsrepræsentant« for sine kolleger bør også føjes en kort bemærkning om hans engagement i Lærerstandens Brandforsikring. *Stinus Nielsen* fortæller:

»Da jeg gik af som formand for Lærerstandens Brandforsikring og blev kommitteret, var jeg ikke i tvivl om, at jeg skulle foreslå Hans Jensen som kandidat til den ledige plads i bestyrelsen, men selvføl-

udtryk for, at jeg ville gøre, hvad jeg kunne, for at amtsskolekonsulenterne skulle støtte, at Hans Jensen fik stillingen. Nogle få dage efter fik jeg mine kollegers accept af, at jeg henvendte mig til undervisningsminister K.B. Andersen og gav udtryk for vores synspunkt. Så vidt jeg ved, fik han også støtte både i Danmarks Lærerforening og i Københavns Kommunelærerforening. Men det skadede ikke, at vi gav udtryk for, at vi var vidende om hans engagement med hensyn til gennemførelse af 58-loven.

Hans personlige opvækst, hans uddannelse, hans rødder gjorde, at han aldrig blev 100% københavner eller købstadmand.«

Danmarks Lærerforenings daværende formand *Stinus Nielsen* bekræfter Poul Erik Jacobsens antagelse og fortsætter:

»Jeg ved, at K.B. Andersen indbød ham til en samtale, og han blev klar over, at Hans Jensen var den rigtige mand. Det, der betød noget, var hans erfaringer, hans afbalancerede form og elegancen i hans måde at arbejde på. Men han kunne også på en meget sympatisk og stille måde aflevere standpunkter, der var brod i.«

Frederiksholms Kanal

Direktør for folkeskolen og seminarierne 1965-1974

Hans Jensen blev ansat som direktør for folkeskolen og seminarierne den 1. april 1965.

Han skriver selv herom:

Kristen Helveg Petersen havde som statskonsulent afsluttet det banebrydende arbejde med Den Blå Betænkning (se herom s. 69). De mange nydannelser gav anledning til en mængde henvendelser til statskonsulenten, til undervisningsinspektionen og til departementet. Meget skulle følges op med nye bekendtgørelser og cirkulærer, og mange fortolkninger var af så principiel art, at de måtte ud-møntes i skrivelser til alle landets skoler.

Disse noget hektiske spidsbelastninger, der krævede et udstrakt samarbejde mellem mange parter, var utvivlsomt med til at fremme planerne om gennemgribende ændringer af strukturen i ministeriet. Efter at K. Helveg Petersen var blevet undervisningsminister i 1961, modnedes planerne om oprettelse af 4 direktorater, hvilket for embederne som statskonsulent for folkeskolerne og seminarierne og som undervisningsinspektør for mellem- og realskolerne betød samling af offentlige og private grundskoler samt seminarierne i et direktorat, hvortil også administrationen af prøver og eksaminer blev henlagt.

Man fik herved skabt forøget mulighed for sammenhæng mellem skolen og læreruddannelsen, hvilket viste sig af stor betydning efter vedtagelsen af læreruddannelsesloven i 1966, og for den faglige og pædagogiske fornyelse, der fulgte med denne lov.

Efter regeringsskiftet i 1964, da K.B. Andersen var blevet undervisningsminister, vendte Helveg Petersen tilbage som direktør for folkeskolen og seminarierne. Imidlertid var der oprettet et nyt organ, Planlægningsrådet for de videregående uddannelser, og Helveg Petersen – og vel også K.B. Andersen – fandt dette nye job mere spændende, og således blev direktørstillingen ledig. Efter forskellig korridorsnak dristede jeg mig til at søge den og blev så ansat pr. 1. april 1965.

Fra en samtale mellem *Stinus Nielsen* og *Karl Brøcher*, der under arbejdet med Oplæg Til Debat var formand for Danmarks Lærerforenings pædagogiske udvalg, kan følgende replikskifte have interesse som uddybning af Hans Jensens betragtninger herom.

Stinus Nielsen:

»I midten af 60'erne ønskede vi at lave et skolepolitisk program, som kunne holde langt frem i tiden. Erfaringerne fra arbejdet med 58-lovens gennemførelse gjorde det påkrævet.«

Karl Brøcher:

»Det er værd at lægge mærke til, at Pædagogisk Udvalg i et fortroligt notat, som i november 1964 blev forelagt for hovedstyrelsen, begrundede forslaget om udarbejdelse af et skolepolitisk program dels med nødvendigheden af ændringer i lyset af den udvikling, som havde fundet sted siden 1958, dels med en henvisning til, at undervisningsdirektør K. Helveg Petersen på et pædagogisk kursus på Skarrildhus meget kraftigt havde fremhævet ønskeligheden af, at fremtidige pædagogiske reformer måtte ske på grundlag af skolens ønsker, ikke på baggrund af politiske krav. Notatet til hovedstyrelsen havde overskriften »Notat om problemer i forbindelse med overgang til 5-dages uge og en eventuel udvidelse af undervisningspligten«. Det er jo interessant i den sammenhæng, at Danmarks Lærerforenings repræsentantskab allerede i 1958 i princippet var tilhængere af en udvidelse af undervisningspligten.«

Stinus Nielsen:

»Kravet om 5-dages uge for børnene opstod jo uden for skolen, fordi flere og flere på arbejdsmarkedet havde fri om lørdagen. Det var naturligt, at vi på tjenestemandsområdet måtte stille de samme krav. Det var første gang det blev aktuelt at diskutere en sammenligning af lærernes samlede arbejdsbyrde med de øvrige tjenestemænds arbejdstid.

Interessant er det jo, at vi i den sammenhæng uden problemer kunne vælge at debattere både 5-dages uge og undervisningspligten med vægten lagt på argumenter ud fra børnenes behov. Der var nemlig på det tidspunkt i finansministeriet en meget positiv hold-

lovforslag fik Helge Larsen formuleret undervisningspligtens forlængelse ind i det såkaldte 9-punktsprogram, der blev vedtaget som en principbeslutning i folketin- get den 30. maj 1969 – dette punkt var nr. 8 af de 9!

I de 9 punkter var udvidelsen af undervisningspligten et led, og kun det, af en reform af de grundlæggende skoleuddannelser.

Vedtagelsen af dette væsentlige skridt mod en folkeskolereform må i høj grad tilskrives Helge Larsens politiske behændighed kombineret med hans til stædighed grænsende fastholden ved sine egne standpunkter.

Formand for folkeskolens læseplansudvalg 1965-1975

Hans Jensen efterlod et fyldigt, men ikke færdiggjort manuskript om arbejdet med at udarbejde undervisningsvejledninger for skolen. Omfanget af dette afsnit bliver fyldigere end bogens andre afsnit – ikke fordi Hans Jensen i sin embedstid fandt dette arbejde mere betydningsfuldt end beskæftigelsen med de mange andre områder, han havde væsentlig indflydelse på – men ganske enkelt fordi han af professor ved Danmarks Lærerhøjskole Vagn Skovgaard-Petersen og tidligere undervisningsinspektør Kamma Struwe blev kraftigt opfordret til at skrive om netop dette felt.

Hans Jensens manuskript havde arbejdstitlen:

UNDERVISNINGSVEJLEDNING FOR FOLKESKOLEN
specielt om Folkeskolens Læseplansudvalg 1965 – 75.

I det følgende er de enkelte afsnit i manuskriptudkastet suppleret med afsnit fra det foredrag, Hans Jensen holdt i Skolehistorisk Selskab i oktober 1989:

Lidt forhistorie

Visse hovedtræk i folkeskolens regelsæt har været bærende gennem alle de 175 år, hvor vi har kendt begrebet folkeskole. Deriblandt den meget centrale bestemmelse, at de enkelte kommuner selv træffer beslutning om udformning af undervisningsplanerne inden for lovens rammer. Dette har dog medført et behov for vejledning til de kommunale skolemyndigheder og til skolens egne folk.

Det første egentlige initiativ til at udarbejde en samlet undervisningsvejledning blev taget i 1941 med nedsættelsen af et udvalg, der i august 1942 kunne aflevere

ministerens side ville blive taget initiativ til ændringer i udvalgets sammensætning, og at udvalgets sekretariat kunne fungere videre.

Daværende fuldmægtig i departementet *Henrik Helsted*, der som tidligere nævnt var pennefører på lovforberedelserne, fortæller herom:

»Det var en vanskelig og kompliceret opgave både for Hans Jensen og for mig at holde vognen på sporet under de mange ministerskift fra 1969 til 1974. Vi fik heldigvis hver gang den nye minister overbevist om, at vi godt kunne bruge det arbejde, der var lavet under tidligere ministre. Skulle vi have begyndt forfra hver gang, var vi aldrig blevet færdige.«

Hans Jensens indflydelse på læseplansudvalgets arbejde

Asger Baunsbak-Jensen:

»Hans Jensen havde ikke sin styrke eller sin hovedinteresse i drøftelser med pædagogisk fagligt indhold. Han trak på fagfolkene og lyttede til dem. Men han var enig med den gamle praktiklærer fra Jonstrup, som han citerede for at have sagt: »I skal ikke gå for meget op i det pædagogisk-faglige. Hvad det pædagogiske angår, er der tre ting: Holder du af dine børn? Kan du dit fag? Kan du disponere en time? Så giver mange ting sig selv.«

Hans Jensen havde afgjort en meget betragtelig reservation over for den marxistiske pædagogik, som blev fremherskende i begyndelsen af 70'erne med dens projektorienterede undervisning og dens bortkast af indlæring af paratviden. Men denne manglende vægt på den pædagogiske teori betød ikke, at Hans Jensen ikke var meget opmærksom på, hvilke pædagoger der blev udpeget til at føre pennen på de vejledninger, der skulle ud til skolevæserne. Der kom hans personkendskab og hans intuition ham til gode. Ofte fandt han frem til de rigtige ved læsning af de pædagogiske fagblade. Hans Jensen havde et umådelig stort personkendskab. Han kendte

opfyldt punkt 1 i folketingets principbeslutning af 30. maj 1969 om en »fordomsfri revision« af skolens fagkreds og normaltimeplaner, ligesom vi havde efterkommet de anmodninger om videreførelse af arbejdet, der var givet af de skiftende undervisningsministre så langt frem, som de politiske præmisser gav grundlag for.

Læseplansudvalget var af den opfattelse, at man med de nye udkast til vejledninger havde ydet et bidrag til folkeskolens fortsatte udvikling og udtrykte håbet om, at der også efter etablering af det påtænkte uddannelsesråd for grundskolen ville være mulighed for, at udarbejdelse af undervisningsvejledninger fra centralt hold kunne fortsætte.¹⁶

Tidligere undervisningsinspektør Per Iversen, der i alle faser af forberedelsen af 75-loven spillede en central rolle i direktoratet, berømmes af sine tidligere kolleger for sin udsøgte og præcise pen. Han har uden tvivl været en meget stor støtte for Hans Jensen, ikke alene i udformningen af »Notatet« (se side 77), men også i redigeringen af faghæfterne.

Selv siger *Per Iversen* herom:

»I arbejdet med den endelige redigering af faghæfterne, der jo forelå i udkast fra Folkeskolens Læseplansudvalg, havde jeg uvurderlig støtte af professor Carl Aage Larsen. Han arbejdede altid i det stille, var meget diskret, men jeg kunne altid regne med ham, når jeg havde brug for en sikring af, at foreslåede formuleringer i fagmålene havde den nødvendige sammenhæng med det overordnede formål.«

I »Folkeskolens« omtale af det ovenfor nævnte pressemøde (nr. 46/1974) skrev *Bent Boisen* bl.a.:

»Så kom de nye undervisningsvejledninger fra Folkeskolens Læseplansudvalg.

Mellem gamle og nye udkast til revision af gældende folkeskolelov og folkets almindelige forvirring omkring, hvad man vil med skolen, har Læseplansudvalget barslet med hele 29 hefter som inspirationsgivende materiale til fornyelse i undervisningen.

på tomandshånd på hans eget kontor, når en kompliceret sag blev forelagt af en medarbejder, og hvor han på én gang lynhurtigt og samtidig velovervejet gav sin indstilling, og hvor der så også blev tid til en personlig snak og en god historie for inderkredsen. Man skal have været medlem af et udvalg med Hans Jensen som formand og i en situation, hvor standpunkterne stod skarpt mod hinanden, og hvor formanden lod de halsstarrige medlemmer tale ud, hvis disse ellers gav hinanden lov dertil, og så have oplevet, hvordan han hen på eftermiddagen nørklede et forlig sammen, som alle syntes at være tilfredse med. Eller man skal have hørt ham som festtaler ved et godt bord, hvor han på samme tid centralt kunne tale om dagens hovedbegivenhed og krydre denne med et udvalg af det fond af anekdoter, som han mesterligt evnede at dele med sine tilhørere. Eller man skulle måske allerhelst have oplevet ham ved midnatstide med en stille whisky på et stævne eller møde henlagt til et eksternt arbejdssted efter en lang og trættende møderække, hvor han stadig spillevende kunne kommentere dagens begivenheder og krydre denne samtale med sin særlig personlige, både åbne og reserverede form. Han var let at komme i kontakt med og ganske svær at lære at kende. Han er nemlig både beskeden og »selv hjemme«, tilsyneladende langsom og i virkeligheden meget hurtig, efter sin egen opfattelse total upolitisk, men ikke destomindre ikke uden politisk flair og indflydelse, med et præg af forbehold og forsigtighed kombineret med åbenhed og dristighed. Næppe nogle overhovedet har fået øje på alle disse egenskaber, måske heller ikke han selv. Derfor kan billedet af Hans Jensen også kun blive denne stregtegning, hvor hver kollega og medarbejder i ministeriet har tegnet sin lille linie.«

k

Skoledirektør i København 1974-1989

Fra 1974 til 1989 var Hans Jensen skoledirektør i København. Han nåede ikke at skrive erindringer om dette sidste afsnit af skolelivet, men det er muligt at sammenstykke indtryk af hans virke i disse år – ved interviews med medarbejdere og ved at klippe i aviser og tidsskrifter.

Som afslutning på det tidligere omtalte foredrag fra oktober 1989, sagde Hans Jensen:

»Personligt fik jeg det privilegium at få lov til at skifte stilling endnu engang, idet jeg fra 1974 som skoledirektør i København kunne være med til at få loven til at fungere i praksis.«

Blandt mange interviews, som blev bragt i pressen i den anledning, medtages *Jens Chr. Jørgensens* fra Folkeskolen, årgang 91, nr. 1. Det giver en del af forklaringen på, hvad der fik Hans Jensen til at acceptere den opfordring, han fik til at lægge billet ind på direktørstillingen i København.

»Den frustrerede distanceløber.

- Belastende at arbejde med skolereformen, når mål og igangsættelsestidspunkt svæver i det uvisse, siger undervisningsdirektør Hans Jensen, som den 1. februar overtager direktørembedet i København.

- Til Politiken sagde du noget om det fristende i at søge ind til Københavns frie skolevæsen. – Er der heri en antydning af, at undervisningsdirektøren er alt andet end fri – at han ikke kan tegne noget og ikke kan have en mening om noget?

- Det er der selvfølgelig noget om. Som embedsmand er man bundet af loyalitet over for skiftende ministre og kan derfor ikke sige sin mening ved

har man det i grunden som distanceløberen, som omhyggeligt har planlagt sin taktik og har sat alle sine ressourcer ind – hvorefter man flytter mållinjen for næsen af ham.

– Kan man så ikke sige, at arbejdet med skolereformen er planløst?

- Det mener jeg dog ikke. Under alle omstændigheder vil folketinget være nødt til at tage stilling til, om man ved lovgivning skal følge den udvikling op, som sker og som er sket i folkeskolen. Man må eksempelvis finde ud af, hvad man vil med hensyn til afsluttende prøver, idet man simpelthen ikke kan administrere gældende lov i ret mange år.

– Så vidt vi er orienteret har en del medlemmer af læseplansudvalget følt, at man stampede på stedet.

- Den følelse har vi vel allesammen haft ved de seneste møder. Vi har ikke kunnet befatte os med proceduren for revisionen, men har været henvist til at arbejde med det konkrete indhold. – Jeg kunne da også sidst meddele, at Ritt Bjerregaard bad os fortsætte på de givne præmisser, og nu formoder jeg, at den nye minister vil tage stilling til kommissoriet.

– Men ærlig talt, er det ikke for meget forlangt, at en række kompetente mennesker, der i øvrigt har nok at se til andre steder, skal bevare humøret under sådanne betingelser?

- Jo, det er egentlig forbløffende, at de holder ud, og nogen har jo været med siden 1960. Det er nok også sidste gang det lader sig gøre at sætte en gruppe mennesker i gang med et så omfattende arbejde under denne form. Jeg er temmelig sikker på, at man ved kommende revisioner bliver nødt til at arbejde efter en helt anden teknik. Man kan f.eks. bestille udredninger hos enkeltpersoner eller hos arbejdsgrupper – som så skal honoreres passende – hvorefter synteserne må dannes i uddannelsesrådet for de grundlæggende uddannelser.

Den prøvefri enhedsskole forudsætter tilbud om videreuddannelse

- For at vende tilbage til reformen: tror du selv på den fuldt gennemførte, prøvefri enhedsskole?

- Jeg tror på den under det bestemte sæt forudsætninger, som blev stillet op i Heinesens forelæggelsestale. Man kan ikke se bort fra den tætte logiske sammenhæng i det: enhedsskolesystemet – kompromisset med hensyn til side-

og overblik, for en skoledirektør, som gennem hele sit virke bevarede en dyb interesse for skolen og dens elever og lærere – et menneske, der evnede at være medmenneske.

Noter

- 1) I Kraks Blå bog 1992 findes følgende oplysninger:

JENSEN Hans fh. skoledirektør , R¹, p.p.; f. 28/6 1922 i Vesterborg, Maribo amt; søn af viceskoleinspektør J. K. V. Jensen (død 1969) og hustru Ingeborg f. Petersen; gift 1945 m. Ruth Kjær J., f. 29/11 1922 i Hovborg, Ribe amt, datter af uddeler S. M. Pedersen (død 1955) og hustru Ingeborg C. Carlsen (død 1959).

Student (Nakskov) 1940; lærereks. (Jonstrup) 1944; lærer ved Bagsværd kostskole s.å., ved Kbhs skolevæsen 1946; skoledir. i Helsingør 1962; undervisningsdirektør for direktoratet for folkeskolen og seminarierne 1965; skoledirektør i Kbh. 1974-89.

Medl. af bestyrelsen for Kbhs Kommunalærerforening 1949-62, formand 1960-62.

Udenl. orden: I.F.2.

- 2) Hovedkilden til nærværende beskrivelse af folkeskolens udvikling i perioden fra 1922 til omkring 1970 er bogen »Lærerne og folkeskolen gennem 100 år«, udgivet af Danmarks Lærerforening i 1974.
- 3) Ifølge N. Rasmussen Søkilde: »De Reventlowske Skoler for hundrede år siden som de første filantropiske Folkeskoler i Danmark med Seminariet og Opdragelsesanstalten Bernstorffsminde. Et Mindeskrift til Jubelåret 1883« var grev Johan Ludvig Reventlow på Brahetrolleborg på Fyn stifter af de reventlowske skoler. De oprettedes efter tysk forbillede fra 1783. Rasmussen Søkilde betegner dem som filantropiske til forskel fra baron Frederik Trolles skoler, som var betalingsskoler og altså ikke for almuens børn.
- 4) Den artikel, Hans Jensen henviser til i Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog for 1947, er skrevet af lærer Aage Christensen (s. 253-280). Den har titlen »Langesø Skole. Den sidste af Statsminister, Greve C.D.F. Reventlows Skoler«. Citaterne er fra Reglementet for Skolevæsenet på Grevskabet

børne- og ungdomsforsorgen. Planerne for en samlet indsats på det børne- og ungdomspsykiatriske område, herunder for udbygning af behandlingshjem og hospitalsafdelinger, bør fremmes mest muligt.

7. Samarbejdet mellem hjem og skole og samarbejdet inden for skolen bør støttes og opmuntres, ikke blot for at fremme elevernes almene trivsel i skolen og den gensidige forståelse mellem forældre og lærere samt andre med tilknytning til skolen, men også med henblik på en forstærket rådgivning om uddannelsen og de valgmuligheder, den indebærer for eleverne.

8. Det 8. undervisningsår gøres obligatorisk fra 1972-73 og det 9. undervisningsår fra 1973-74.

Undervisningspligten skal for disse undervisningsårs vedkommende kunne opfyldes såvel i folkeskolen som på efterskole og ungdomsskole, idet disse skoleformer indgår i den 9-årige grunduddannelse på linje med friskoler og andre private skoler.

Der bør endvidere være mulighed for at afbryde skolegangen efter det 7. skoleår for at prøve erhvervsarbejde eller anden udviklende beskæftigelse, idet den 9-årige undervisningspligt således opfyldes over en 10-årig periode. Endelig bør spørgsmålet om hel eller delvis fritagelse for undervisningspligten overvejes nøje.

9. Reglerne for skolegangens påbegyndelse bør smidiggøres, således at der i videre omfang end hidtil kan tages individuelle hensyn til børnenes udvikling og forældrenes ønsker.

- 12) *Læseplansudvalgets sammensætning* er grundigt belyst i et svar til folketingets undervisningsudvalg i forbindelse med behandlingen af forslag til lov om folkeskolen i folketingssamlingen 1972/73:

Udvalgets spørgsmål til undervisningsministeren og dennes svar:

Spørgsmål: Hvorledes er læseplansudvalgets sammensætning, og hvilket grundlag har det for sit virke?

Svar: Folkeskolens Læseplansudvalg er for tiden sammensat således:

Formand:

Undervisningsdirektør Hans Jensen, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Øvrige medlemmer:

Overlærer Bent Andersen, Danmarks Lærerforening.

Undervisningsinspektør Jens Bach, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Undervisningsinspektør A. Baunsbak-Jensen, direktoratet for ungdomsundervisningen.

Skoleinspektør Karl Brøcher.

Overlærer Else Byrith, Danmarks Lærerforening.

Undervisningsinspektør A. Bøgeskov, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Skolebestyrer Bent Christensen-Dalsgård, Danmarks Realskoleforening.

Undervisningsdirektør Rikard Frederiksen, direktoratet for gymnasieskolerne og HF.

Undervisningsinspektør Per Iversen, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Skoledirektør Poul E. Jacobsen, Frederiksberg kommunale skolevæsen.

Overlærer Jørgen Jensen, Danmarks Lærerforening.

Skoledirektør Kr. Thomsen Jensen, Københavns kommunale skolevæsen.

Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Overlærer Kirsten Kjersgård, Danmarks Lærerforening.

Undervisningsdirektør O.I. Mikkelsen, direktoratet for erhvervsuddannelserne.

Undervisningsinspektør B. Kehlet Nørskov, direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Førstelærer Mogens Rafn, Danmarks Lærerforening.

Adjunkt Kurt Stolt, Gymnasieskolernes Lærerforening.

Skoledirektør Sv. Aage Rasmussen, Århus kommunale skolevæsen.

Rektor Harald Torpe, Danmarks Lærerhøjskole.

Overlærer Kaj Varming, Danmarks Lærerforening.

Tilforordnede:

Fuldmægtig H. Helsted, undervisningsministeriets departement, 1. afdeling.

Fuldmægtig Ejvind Noer, undervisningsministeriets departement, 2. afdeling.

Sekretariat:

Fagkonsulent Asger Byrnak,

Viceinspektør J.J. Christensen,

Fagkonsulent F. Tommerup Jensen og

Viceinspektør L. Nabe Nielsen.

Alle direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Som led i læseplansrevisionen har udvalget nedsat syv fagudvalg samt enkelte særlige underudvalg og et koordineringsudvalg. Fagudvalgene består af et medlem af læseplansudvalget, en repræsentant for Danmarks Lærerhøjskole og en praktiserende lærer inden for de pågældende fagområder. Koordineringsudvalget består af læseplansudvalgets formand samt formændene for de syv fagudvalg.

De enkelte fagudvalg, hvis medlemmer alle deltager i læseplansudvalgets plenarmøder, er sammensat således:

Dansk:

Karl Brøcher,
amanuensis Hans Jørgen Schiødt og
skoleinspektør Mogens Andersen.

Matematik og fysik/kemi:

B. Christensen-Dalsgaard,
afdelingsleder Tage Werner og
overlærer Anders Johansen.

Kristendomskundskab/religion og orienteringsfag:

Kaj Varming,
professor Kjeld Winding og
lærer Gunnar Hansen.

Formning, håndarbejde, sløjd og hjemkundskab:

Jens Bach,
afdelingsleder Ole B. Larsen og
skoleinspektør Ann Jeppesen.

Musik og idræt:

Kirsten Kjersgaard,
professor Gunnar Heerup og
viceskoleledelsektor Emil Pedersen.

Fremmedsprog:

Else Byrith,
professor Poul Steller og
overlærer Karl E. Jørgensen.

Valgfri fag:

Kr. Thomsen Jensen,

professor Carl Åge Larsen og
sektionschef Johan Engelhardt.

Til hvert fagudvalg er knyttet uformelle redaktions- eller arbejdsgrupper, som yder bistand ved udarbejdelsen af de vejledende læseplaner mv.

De omtalte særlige underudvalg beskæftiger sig henholdsvis med ændrede organisationsformer for undervisningen i de første skoleår og med anvendelsen af prøver i folkeskolen.

Ud over de allerede nævnte deltager følgende af direktoratets medarbejdere i læseplansudvalgets arbejde:

Undervisningsinspektør Ib Granerud,
undervisningsinspektør Agnete Helmstedt,
undervisningsinspektør A. Søgaard Jørgensen,
undervisningsinspektør Kamma Struwe og
fungerende kontorchef Mogens Johansen.

Det formelle grundlag for udvalgets arbejde er undervisningsministeriets skrivelse af 28. maj 1964, hvori det bl.a. hedder:

»Den 1. september 1958 nedsatte ministeriet et udvalg – læseplansudvalget for folkeskolen – med den hovedopgave at udarbejde en vejledning for undervisningen i folkeskolen, således som denne er bygget op efter lov nr. 163 af 7. juni 1958.

Resultaterne af udvalgets arbejde foreligger i første række i de to af udvalget i marts 1960 og september 1961 afgivne betænkninger – undervisningsvejledning for folkeskolen I og II.

Udvalget har hermed løst sin opgave, men der har i den siden da forløbne tid vist sig at være behov for at opretholde udvalget som et rådgivende organ for ministeriet både med hensyn til løbende justering og ajourføring af de i undervisningsvejledningen nedfældede synspunkter og med hensyn til mere specielle pædagogiske spørgsmål, som udviklingen gør det ønskeligt at tage op til overvejelse.

Med henblik på de nævnte opgaver ønsker ministeriet derfor indtil videre at opretholde læseplansudvalget for folkeskolen som et stående rådgivende og forslagsstillende udvalg i pædagogiske spørgsmål vedrørende folkeskolen«.

Der henvises i øvrigt til udvalgets »Notat om et grundlag for en reform af de grundlæggende skoleuddannelser«, afsnit 1.1 og 1.2.

- 13) Der henvises til bekendtgørelse nr. 32 om karakterskala af 4. februar 1963 og cirkulære om anvendelsen heraf af 6. februar 1963.

oplevelse og selvvirksomhed, at eleven kan øge sin lyst til at lære, udfolde sin fantasi, opøve sin evne til selvstændig vurdering og stillingtagen og udvikle sig i tillid til sig selv og til fællesskabets muligheder.

Stk. 3. Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på demokrati, åndsfrihed og tolerance.

16) På bagsiden af hæfterne stod følgende oversigt over den samlede serie:

Undervisningsvejledning for folkeskolen. Udkast.

Hidtil udkommet:

1. Dansk	10. Barnepleje
2. Matematik	21. Færdselslære
3. Fysik/kemi	22. Maskinskrivning
4. Kristendom/Religion	23. Motorlære
5. Historie	24. Datalære
6. Geografi	25. Håndarbejde
7. Biologi	26. Hjemkundskab
8. Musik	27. Formning
9. 1.-2. klasse	28. P-fag
10. Fremmedsprog	29. Samtidsorientering
11. Undervisningsmidler	
12. Børnehaveklasser	Under forberedelse:
14. Drama	Klasselærefunktionen
15. Sløjd	Orienteringsfag
16. Idræt	Økonomi
17. Filmkundskab	Virksomhedslære
18. Valgfaget Kemi	Specialundervisning
19. Valgfaget Elektronik	

17) Kamilla Struwe har i Årbog for Dansk Skolehistorie 1977 i en artikel med titlen: »Samtidsorienterings tilblivelse« givet en grundig orientering om forløbet med en fyldig redegørelse for de ændringer, der skete, efter at læseplansudvalgets udkast til undervisningsvejledning var udsendt i 1974.

18) Betænkning nr. 661 om undervisningsministeriets struktur.

19) Den såkaldte model-22 opstillede det mål, at indskolingsklassernes elevtal ikke måtte overstige 22.

Navneregister I, bogens bidragydere

- Jens Bach, tidligere undervisningsinspektør i Direktoratet for Folkeskolen og seminarierne.
- Asger Baunsbak-Jensen, tidligere direktør i Direktoratet for ungdomsundervisningen, 1974-81 i Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier mv. skoleinspektør i København.
- Kjeld Bendix, seminariekammerat.
- Børge Bendtsen, seminariekammerat.
- Thøger Birkeland, Hans Jensens elev på Vanløse Skole. MF 1968-77.
- Kurt Brauer, medlem af Danmarks Lærerforenings hovedstyrelse 1962-66.
- Karl Brøcher, medlem af Danmarks Lærerforenings hovedstyrelse 1960-75.
- Else Byrith, seminariekammerat.
- Palle Christensen, tidligere kontorchef i undervisningsministeriets departement.
- Bodil Dybdal, seminariekammerat.
- Ubbe Quist Elkjær, kontorchef i undervisningsministeriet.
- Henrik Helsted, tidligere direktør i Direktoratet for gymnasieskolerne og HF, død 1996.
- Sigurd Højby, tidligere undervisningsinspektør i Direktoratet for folkeskolen og seminarierne.
- Per Iversen, seminariekammerat, tidligere amtsskolekonsulent i Maribo og skoledirektør i Frederiksberg Kommune.
- Poul Erik Jacobsen, Hans Jensens søster.
- Birte Qvist Jensen,

Ingeborg Jensen, Jørgen Jensen,	Hans Jensens mor. Død 1996. medlem af Danmarks Lærerforenings hoved- styrelse fra 1964, formand 1972-83.
Karl Erik Jørgensen,	tidligere skoleinspektør i København, Hans Jensens kollega og gode ven fra lærerårene i Vanløse.
Tage Kampmann,	tidligere undervisningsinspektør i Direkto- ratet for folkeskolen og seminarierne.
Stinus Nielsen,	formand for Danmarks Lærerforening 1956-71. Død 1997.
Jørgen Egedal Poulsen,	tidligere rektor for Statens pædagogiske For- søgscenter i Rødovre.
Kamma Struwe,	tidligere undervisningsinspektør i Direkto- ratet for folkeskolen og seminarierne.
Helge Thomsen,	tidligere afdelingschef i undervisningsmini- steriet.

Navneregister II, nævnte personer

(Medlemmer af Folkeskolens Læseplansudvalg og de dertil knyttede fagudvalg er kun medtaget i det alfabetiske navneregister, hvis de er nævnt i bogens tekst. En fortegnelse over disse medlemmer findes i note 12)

Tom Ahlberg	119	A. Bøgeskov	71
K.B. Andersen	44f, 57, 62, 64f, 86	O. Bøggild	24
Mogens Andersen	98	Bent Christensen	113
N.P. Andersen	59	Georg Christensen	27ff, 36
Jens Bach	47, 52, 69, 99	Henning Søby Christensen	115f, 122
Asger Baunsbak-Jensen	47, 93	Palle Christensen	27ff, 34
Hilmar Baunsgaard	65	Aage Christensen	132
Kjeld Bendix	113	Nils Christie	79
Børge Bendtsen	27	Børge Diderichsen	81
Thøger Birkeland	27, 34	Gregers Dirkinck-Holmfeld	118f
Jens Bjerg	84	Bodil Dybdal	59
Ritt Bjerregaard	48, 91, 102, 106	Ubbe Quist Elkjær	27
Bent Boisen	97	Harald Engberg-Pedersen	64, 86
P.O. Boisen	21	Johan Engelhardt	133
Julius Bomholt	16, 31, 36, 40	Hartvig Frisch	16
F.J. Borgbjerg	15	Ib Granerud	82
Jørgen Brandt	114	Knud Gro-Nielsen	36, 59
Kurt Brauer	34	Verner Hammer	62
Karl Brøcher	61, 79, 133	Erik Jørgen Hansen	52, 81
Skotte Bych	38ff	Urban Hansen	114
Gerda von Bülow	98	Poul Hartling	92
Else Byrith	40, 59	Ingolf Haubirk	38, 72
Asger Byrnak	77	Knud Heinesen	48, 81-84, 86, 89,

- 90f, 111, 139
- Henrik Helsted 62f, 84f, 93
- Frede Helstrup 119
- P. Hjelt 71
- Thorkil Holm 114
- N.K. Horsfeldt-Poulsen 69, 72
- Flemming Hvidberg 16, 134
- Sigurd Højby 47f, 50, 57f, 69, 86, 117
- John Høybye 98
- Bertel Haarder 19, 103
- Per Iversen 47, 53, 77, 84, 86, 97
- Poul Erik Jacobsen 28, 42, 46, 94
- Birte Kjær Jensen 7, 10, 26
- Birte Qvist Jensen 24
- Ingeborg Jensen 24, 47, 132
- J.K.V. Jensen 24ff, 29, 33, 43, 47, 95, 132
- Jørgen Jensen 40ff, 53, 55
- Kr. Thomsen Jensen 36
- Ruth Kjær Jensen 132
- Anker Jørgensen 102
- Jens Chr. Jørgensen 109
- Jørgen Jørgensen 15f, 40, 46, 68, 80
- Karl Erik Jørgensen 32, 117
- Tage Kampmann 9, 57, 85, 133
- J.O. Krag 65
- C.C. Kragh-Müller 79, 83f
- Carl Aage Larsen 81, 84, 97
- Eli Larsen 64
- Helge Larsen 17, 48, 64ff, 77, 86
- P.G. Lindhardt 70, 82
- Børge Lorentzen 55, 133
- Elisabeth Lumby 9, 124f
- Henning Meyer 36
- O.I. Mikkelsen 47
- Ejler Mogensen 62
- D.G. Monrad 21
- O. Møller-Nielsen 36
- Bent Nebelong 116, 119
- Ebbe de Neergaard 25
- Lone Nielsen 87ff
- Stinus Nielsen 40ff, 44, 53, 61, 68, 94, 105
- Tove Nielsen 92, 96, 102
- Gunhild Nissen 103
- Aage Nørfelt 47, 72
- Anne Marie Nørvig 16
- R. Ohlendorf 37
- Inger-Margrethe Petersen 81
- K. Helveg Petersen 17, 45f, 54f, 61, 68, 70, 82, 133
- Poul Milberg Petersen 98
- Jørgen Egedal Poulsen 54
- Bent Rasmussen 101
- H. Rasmussen, Bulskov 95
- Svend Aage Rasmussen 69
- C.D.F. Reventlow 22f, 106, 132
- Johan Ludvig Reventlow 132f
- Ejvin Rosenholm 43
- Børge Schmidt 119
- Vagn Skovgaard-Petersen 8-11, 67
- Roar Skovmand 69
- Kamma Struwe 7, 9ff, 47, 51, 67, 81ff, 103, 129, 140
- N. Rasmussen Søkilde 132
- Erik Thomsen 36
- Helge Thomsen 47, 53, 86
- Thormod Thomsen 43
- S.A. Tordrup 36
- Harald Torpe 36, 76
- Frederik Trolle 132
- Claus Ulrich 63, 86